

การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย

A Study of Semantic Changes of Head in Compound Words of Tai Lue Language

ศราวุธ หล่อดี¹

Sarawut Lordee¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า ‘หัว’ ในคำประสมภาษาไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย โดยศึกษาตามแนวคิดกระบวนการอุปมาอุปไมย (metaphor) และแนวคิดกระบวนการนามนัย (metonymy) ของจอร์จ เลคอฟ และมาร์ค จอห์นสัน (George Lakoff and Mark Johnson) [1] แนวคิดเรื่องแบบการเปลี่ยนแปลงความหมาย ของลาดีสลัฟ ชกุสตา (Ladislav Zgusta) [2] ทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory) ของทาลมี กิวอน (Talmy Givón) [3] และแนวคิดเครือข่ายความหมาย (semantic network) ของแอนเดรีย ไทเลอร์ และวิเวียน เอแวนส์ (Andrea Tyler and Vyvyan Evans) [4]

การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอักษรไทลื้อ ซึ่งเป็นเอกสารจากสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน แบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ เอกสารประวัติศาสตร์ จารึกประเพณี วรรณกรรม นิทาน ตำรา แบบเรียน สุภาษิต บทเพลง และหนังสือพิมพ์

ผลการวิจัยพบว่า คำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทยจำนวน 106 คำ มีความหมายเปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้นทั้งหมด 30 ความหมาย แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ความหมายกลุ่ม “อวัยวะ” 2) ความหมายกลุ่ม “ความเป็นหน่วย” 3) ความหมายกลุ่ม “พื้นที่หรือเวลา” และ 4) ความหมายกลุ่ม “คุณสมบัติ”

คำสำคัญ : ความหมาย, หัว, คำประสม, ภาษาไทลื้อ

Abstract

The present study aims to examine the semantic changes of the word, “head” (or hua in Thai) in compound words of Tai Lue language. The theoretical framework is based on metaphor and metonymy concepts (George Lakoff and Mark Johnson), meaning changes concepts (Ladislav Zgusta), prototype theory (Talmy Givón) and semantic network (Andrea Tyler and Vyvyan Evans).

The study collects data from Tai Lue alphabet found in Xishuangbanna document, Yunnan District, China. The document is divided into nine types namely historical document, custom and culture, literature, tale, text, book, proverb, song and newspaper.

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

¹ Graduate student, Department of Thai, Faculty of Humanities, Chiang Mai University Province 50200

E-mail address: sarawut_lordee@hotmail.co.th

Received: 27 March 2013; Accepted: 16 August 2013

The results reveal that there are 106 compound words with “head” and there are 30 meaning that have the semantic changes from the primary meaning. The meanings can be categorized into four groups namely 1) ‘organ’ meaning; 2) ‘being unit’ meaning; 3) ‘area or time’ meaning and 4) ‘qualification’ meaning.

Key words: Meaning, Head, Compound Words, Tai Lue Language

บทนำ

ภาษาไทยถือเป็นภาษาตระกูลไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่ใช้สื่อสารกันอยู่ในสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของภูฏานในประเทศพม่า ภาคเหนือของประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในจังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน และที่บ้านหลวงใต้ อำเภอต๋อยสะเทิง จังหวัดเชียงใหม่

ภาษาไทยนี้มีคำประสมเช่นเดียวกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ในด้านความหมาย เมื่อนำคำว่า “หัว” และคำอื่นมาประกอบเข้าด้วยกัน จะทำให้ความหมายของคำว่า “หัว” เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่าง ๆ เช่น ความหมายย้ายที่ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะดังกล่าวเกิดจากกระบวนการอุปลักษณ์ (metaphor) และกระบวนการนามนัย (metonymy) [24] ดังตัวอย่าง

(1) หัวปี /ho:⁴ pi:⁴/

“หัวปีป่ข้างคำ หล้าปีป่ข้างชาย” [5]

จากตัวอย่าง (1) คำว่า “หัว” มีความหมายเบื้องต้นคือ “อวัยวะของมนุษย์ ทรงกลม มีผม ใช้บรรจุสมองอยู่ส่วนต้นหรือส่วนบนสุดของร่างกาย มีความสำคัญ” และคำว่า “ปี” หมายถึง “เวลา 12 เดือน หรือประมาณ 365 วัน” เมื่อรวมเป็นคำว่า “หัวปี” หมายถึง “ต้นปีหรือช่วงแรกของปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อยู่หลังวันสงกรานต์” จะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่า “หัว” เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ช่วงแรกของเวลา’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณ์ โดยเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งคือ เปรียบคำว่า “หัว” ใน “หัวปี” ซึ่งเป็นช่วงแรกของเวลา เหมือน “หัว” ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

(2) หัวดี /ho:⁴ di:⁴/

“เกิดวันหมา มีประหม่อยาลัทธิธรรมยังรู้ เป็นผู้หญิงหัวดีเยี่ยมสู้ ปมีซุ้มมาปอง ตามคลองดีชอบแม่นแท้แลเจ้าเฮย” [6]

ในตัวอย่าง (2) คำว่า “หัวดี” ก็เป็นคำประสมที่ประกอบด้วยคำว่า “หัว” หมายถึง “อวัยวะของมนุษย์ ทรงกลม มีผม ใช้บรรจุสมอง อยู่ส่วนต้นหรือส่วนบนสุดของร่างกาย มีความสำคัญ” และคำว่า “ดี” หมายถึง “มีลักษณะเป็นไปตามต้องการ” เมื่อรวมเป็นคำว่า “หัวดี” หมายถึง “มีสติปัญญาฉลาด” จะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่า “หัว” เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก “อวัยวะของมนุษย์” เป็น “สติปัญญา” โดยการนำความหมายของสิ่งที่เกี่ยวข้องกันมาแทนกันคือ ในหัวมีสมอง ในสมองมีสติปัญญา ทั้งสามคำมีความเกี่ยวข้องกัน จึงทำให้ความหมายของคำว่า “หัว” เปลี่ยนไปเป็นสติปัญญาด้วยกระบวนการนามนัย

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคำว่า “หัว” ที่ประกอบอยู่ในคำประสมภาษาไทย มีความหมายเปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้น เช่น หมายถึง “ช่วงแรกของเวลา, สติปัญญา” เป็นต้น

จากการเก็บข้อมูลคำประสมในภาษาไทยพบว่า ภาษาไทยนี้มีคำประสมที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะร่างกายหลายคำ คำประสมที่ประกอบด้วยคำว่า “หัว” ในภาษาไทยที่ปรากฏอยู่ในเอกสารมีจำนวน 106 คำ ซึ่งสังเกตว่ามีความหมายที่หลากหลายกว่า คำประสมที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะร่างกายอื่น ๆ จึงนำศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย เพื่อที่จะได้เห็นความหลากหลายของความหมายที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของ
คำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบการเปลี่ยนแปลงความหมายของ
คำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย
2. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำ
พจนานุกรมภาษาไทย
3. เป็นแนวทางในการศึกษาคำประสมใน
ภาษาตระกูลไท

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะคำประสมในภาษาไทยที่มี
คำว่า “หัว” เป็นหนึ่งคำประกอบอยู่ในคำประสม
2. ผู้ตรวจสอบข้อมูลภาษาไทย เป็นผู้ที่พูด
ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและอาศัยอยู่ที่บ้านหลวงใต้
ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่ง
อพยพมาจากแคว้นสิบสองพันนา มณฑลยูนนาน
ประเทศจีน
3. เอกสารที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย เป็น
เอกสารจากสิบสองพันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน
มีทั้งเอกสารที่ปริวรรตแล้วและยังไม่ได้ปริวรรต
เอกสารที่ยังไม่ได้ปริวรรตผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสาร
อักษรไทยแบบเก่าที่เป็นพื้สา สมุดฝรั่ง และข้อมูล
ออนไลน์จากเว็บไซต์ <http://www.tai12.com> เอกสาร
ดังกล่าวแบ่งตามเนื้อหาได้ทั้งหมด 9 ประเภท ได้แก่
เอกสารประวัติศาสตร์ จารึกประเพณี วรรณกรรม
นิทาน ตำนาน แบบเรียน สุภาษิต บทเพลง และ
หนังสือพิมพ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับคำ
ภาษาไทย รวมทั้งคำประสมที่มีผู้ศึกษาไว้เกี่ยวกับ
ภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ

2. สืบค้นเอกสารไทยที่จะใช้เป็นข้อมูลใน
การวิจัย ทั้งเอกสารที่ปริวรรตแล้วและที่ยังไม่ได้
ปริวรรต

3. รวบรวมและจัดกลุ่มเอกสารไทยที่ใช้เป็น
ข้อมูลในการวิจัย

4. เก็บข้อมูลคำประสมที่ประกอบด้วยคำว่า
“หัว” ในภาษาไทยจากเอกสารทั้ง 9 ประเภท และ
บันทึกลงในแผ่นบันทึกข้อมูล

5. นำข้อมูลคำประสมในแผ่นบันทึกข้อมูลมา
พิจารณาและแยกคำประสมออกจากคำประเภทอื่น
กลุ่มคำ หรือประโยคโดยใช้แนวคิดเกณฑ์การพิจารณาคำ
ประสม [7]

6. นำข้อมูลคำประสมไปตรวจสอบกับผู้ตรวจสอบ
ข้อมูลภาษาไทย

7. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของ
คำว่า “หัว” ในคำประสมโดยใช้แนวคิดดังต่อไปนี้

7.1 แนวคิดกระบวนการทาง
ความหมาย ได้แก่ แนวคิดกระบวนการอุปลักษณะ และ
แนวคิดกระบวนการนามนัย ของจอร์จ เลคอฟ และ
มาร์ค จอห์นสัน (George Lakoff and Mark Johnson)

7.2 แนวคิดการขยายความหมาย
ได้แก่ แนวคิดเรื่องแบบการเปลี่ยนแปลงความหมาย
ของลาดิสลาฟ ชกุสตา (Ladislav Zgusta) ทฤษฎี
ต้นแบบ ของทาลมี กิวอน (Talmy Givón) และแนวคิด
เครือข่ายความหมาย ของแอนเดรีย ไทเลอร์ และ
วิเวียน เอแวนส์ (Andrea Tyler and Vyvyan Evans)

8. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมาย
ของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทยจำนวน 10 คำ
พบว่า ความหมายที่เปลี่ยนแปลงจากความหมาย
เบื้องต้นหรือหัว, “อวัยวะของมนุษย์ ทรงกลม มีผม
ใช้บรรจุสมอง อยู่ส่วนต้นหรือส่วนบนสุดของร่างกาย
มีความสำคัญ” เป็นความหมายอื่น ๆ มีทั้งหมด 30
ความหมาย สามารถจัดกลุ่มตามลักษณะความหมายที่
ใกล้เคียงกันได้ 4 กลุ่ม คือ ความหมายกลุ่ม ‘อวัยวะ’
ความหมายกลุ่ม ‘ความเป็นหน่วย’ ความหมายกลุ่ม
‘พื้นที่หรือเวลา’ และความหมายกลุ่ม ‘คุณสมบัติ’

1. ความหมายกลุ่ม “อวัยวะ” ประกอบด้วย ความหมายของคำว่า “หัว” ที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้นทั้งหมด 6 ความหมาย ได้แก่ ‘ที่ครอบหัว,’ ‘ผ้าโพกครอบหัว,’ ‘ผม’ ‘หนังหัว,’ ‘สติปัญญา’ และ ‘อารมณ์ความรู้สึก’ ดังต่อไปนี้

1.1 “หัว” ที่หมายถึง ‘ที่ครอบหัว,’ ดังตัวอย่าง (3) “ยามนั้นฝูงชาวเมืองทั้งหลายก็มาเล่นปอยลามปางใหญ่...พร่องก็มาเอ็ดหน้าร่างร้ายจุเป็นหยอกขัว พร่องก็สูบใส่หัว₂ ผีกวนหยอกโยสาวน้อย...” [8]

ตัวอย่าง (3) คำว่า “หัว” ใน “หัว₂ผี” /ho:⁴ phi:⁴/ หมายถึง ‘ที่ครอบหัว,’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ที่ครอบหัว,’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของหัว₂กับหัว₁, ว่า หัว₂ อยู่ส่วนบนสุด เหมือนหัว₁ที่อยู่ส่วนบนสุดของร่างกาย

1.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘ผ้าโพกครอบหัว,’ ดังตัวอย่าง

(4) “ยามนั้นคนหญิงก็ปกคาคหัวใหม่เป็ดคนชายก็ปกคาคหัว₃ ฝ่ายต่ำเป็นฝ่ายเซตขาวแล” [9]

ตัวอย่าง (4) คำว่า “หัว” ใน “หัว₃ฝ่าย(โพกหัวด้วยผ้าฝ่าย)” /ho:⁴ fa:⁵/ หมายถึง ‘ผ้าโพกครอบหัว,’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ผ้าโพกครอบหัว,’ ด้วยกระบวนการนามนัย กล่าวคือ หัว₃โพกอยู่รอบหัว₁

1.3 “หัว” ที่หมายถึง ‘ส่วนของหัว,’ ประกอบด้วยความหมาย ‘ผม’ ‘หนังหัว,’ และ ‘ความรู้สึกนึกคิด’ ดังนี้

1.3.1 “หัว” ที่หมายถึง ‘ผม’ ดังตัวอย่าง

(5) “ขุนหัวสิบบ้านเมืองทั้งมวล จึงได้พร้อมกันห้างเครื่องดอกไม้รูปเทียนต่างๆ เข้าไปสัมมาคารวะดำหัว₄เจ้าเมือง...” [10]

ตัวอย่าง (5) คำว่า “หัว” ใน “ดำหัว₄” /dam⁴ ho:⁴/ หมายถึง ‘ผม’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายแคบเข้าจาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนหนึ่งของหัว,’ ด้วยกระบวนการ

นามนัย โดยการนำคำเรียกส่วนทั้งหมด (whole) คือ “หัว,” มาเรียกส่วนย่อย (part)

1.3.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘หนังหัว,’ ดังตัวอย่าง

(6) “กุลบุตรผู้จักอุปสมบทธรรม...จักต้องมีบริวาร 8...1. ผ้าถุง 2. ผ้าจีวร 3. ผ้าสังฆาฏิ 4. บาตร 5. สายรัด 6. พรำชูดหัว₅ 7. เข็มเย็บผ้า 8. ผ้ากรองน้ำ” [11]

ตัวอย่าง (6) คำว่า “หัว” ใน “พรำชูดหัว₅(มิดโกนผม)” /pha:² xu:⁶ ho:⁴/ หมายถึง ‘หนังหัว,’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายแคบเข้าจาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนหนึ่งของหัว,’ ด้วยกระบวนการนามนัย โดยการนำคำเรียกส่วนทั้งหมด (whole) คือ “หัว,” มาเรียกส่วนย่อย (part)

1.3.3 “หัว” ที่หมายถึง ‘ความรู้สึกนึกคิด’ เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับสมอง ประกอบด้วยความหมาย ‘สติปัญญา’ และ ‘อารมณ์ความรู้สึก’ ดังนี้

1.3.3.1 “หัว” ที่หมายถึง ‘สติปัญญา’ ดังตัวอย่าง

(7) “เกิดวันเหม้ามี่ประญาอย่าลี้ธรรมยังรู้เป็นผู้หญิงหัว₆ดีเยี่ยมสู้ บมีชู้มาปอง ตามคลองดีชอบแมนแท้แลเจ้าเฮย” [6]

ตัวอย่าง (7) คำว่า “หัว” ใน “หัว₆ดี” /ho:⁴ di:⁴/ หมายถึง ‘สติปัญญา’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘สติปัญญา’ ด้วยกระบวนการนามนัย โดยการนำคำเรียกส่วนทั้งหมด (whole) คือ “หัว,” มาเรียกสติปัญญาซึ่งเกิดขึ้นที่สมองและสมองเป็นส่วนย่อย (part) ของหัว₁

1.3.3.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘อารมณ์ความรู้สึก’ ดังตัวอย่าง

(8) “เดือนออกใหม่ค่า 1 2 ค่าพอแทนหัน 3 ค่าพอนั่งถ้า...อ้ายแอนน้อยเข้าเครื่องใหม่ไถ่ดี หัว₇ใจดีจักไปแอ้วสาวในบ้าน เข้าเบาเข้าก็ออกเรือนไปนีนอ” [12]

ตัวอย่าง (8) คำว่า “หัว” ใน “หัว₇ใจดี (จิตใจเบิกบาน)” /ho:⁴ tsaj⁴ di:⁴/ หมายถึง ‘อารมณ์ความรู้สึก’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมาย

ย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘อารมณ์ความรู้สึก’ ด้วยกระบวนการนามนัย กล่าวคือ หั่ว, เกิดขึ้นที่สมอง และสมองอยู่ในหั่ว₁

2. ความหมายกลุ่ม “ความเป็นหน่วย”

ประกอบด้วยความหมายของคำว่า “หั่ว” ที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้นทั้งหมด 7 ความหมาย ได้แก่ ‘ส่วนของอวัยวะทรงกลม’ ‘ส่วนของวัตถุทรงกลม’ ‘ส่วนของพืชทรงกลมหรือมีปริมาตร’ ‘หมู่หรือกลุ่มมนุษย์’ ‘หมู่หรือกลุ่มสถานที่’ ‘หมู่หรือกลุ่มพื้นที่’ และ ‘จำนวนเท่ากับ 1’ ดังต่อไปนี้

2.1 “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนที่มีทรงกลมหรือมีปริมาตร’ ประกอบด้วยความหมาย ‘ส่วนของอวัยวะทรงกลม’ ‘ส่วนของวัตถุทรงกลม’ และ ‘ส่วนของพืชทรงกลมหรือมีปริมาตร’ ดังนี้

2.1.1 “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนของอวัยวะทรงกลม’ ดังตัวอย่าง

(9) “ห้าฝ่นแก้วยอดตกลงมาสุทธาหน้าแผ่นผับทุกที่ทุกแดน...ห้าฝ่นเงินตกแถมเล่าเพียง หั่ว, เข้าคนยีน ห้าฝ่นคำระรินเต็มทั่วพื้นกลางเวียง...” [13]

ตัวอย่าง (9) คำว่า “หั่ว” ใน “หั่ว, เข้า” /ho:⁴ xaw⁶/ หมายถึง ‘ส่วนของอวัยวะทรงกลม’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนของอวัยวะ’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะของ หั่ว₈ กับ หั่ว₁, ว่า หั่ว₈ มีลักษณะเป็น ‘ทรงกลม’ เหมือน หั่ว₁

2.1.2 “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนของวัตถุทรงกลม’ ดังตัวอย่าง

(10) “ยากินนี้หื้อเอาหญ้าต่อยอบตำอ่อนเอาเยียดใส่ใส่กันหมูแล้วมัด 2 หั่ว, เจื่อน เอาต้มกิน...” [14]

ตัวอย่าง (10) คำว่า “หั่ว” ใน “หั่ว, เจื่อน” /ho:⁴ ɲo:n¹/ หมายถึง ‘ส่วนของวัตถุทรงกลม’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนของวัตถุ’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะของ หั่ว₁₀ กับ หั่ว₁, ว่า หั่ว₁₀ มีลักษณะเป็น ‘ทรงกลม’ เหมือน หั่ว₁

2.1.3 “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนของพืชทรงกลมหรือมีปริมาตร’ แบ่งออกเป็น ‘ส่วนของพืชทรงกลม’ เช่น ผล ก้านใบ ใบเกล็ด ลำต้น เป็นต้น ดังตัวอย่าง

(11) “ยาเจ็บแหวพากที่ 2 หั่ว₁₀ หมากนมวัว 4 ถั” [5]

ตัวอย่าง (11) คำว่า “หั่ว” ใน “หั่ว₁₀ หมากนมวัว” /ho:⁴ ma:k⁶ num³ ɲo:³/ หมายถึง ‘ส่วนของผลทรงกลม’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนของพืช’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะของ หั่ว₁₀ กับ หั่ว₁, ว่า หั่ว₁₀ มีลักษณะเป็น ‘ทรงกลม’ เหมือน หั่ว₁

นอกจากนี้ยังมีลักษณะเป็น ‘ส่วนของพืชที่มีปริมาตร’ ซึ่งมักจะทำหน้าที่ลำเลียงอาหารและเก็บอาหาร เช่น ราก ลำต้น ก้าน ใบเกล็ด เป็นต้น ดังตัวอย่าง

(12) “ยาหวัดพากที่ 6 หั่วตะไคร้ 2-3 ถั หั่ว₁₁, ขิง 2-3 ถั...” [14]

ตัวอย่าง (12) คำว่า “หั่ว” ใน “หั่ว₁₁, ขิง” /ho:⁴ xing⁴/ หมายถึง ‘ส่วนของลำต้น (เหง้า) ที่ทำหน้าที่เก็บอาหารอยู่ใต้ดิน’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนของพืช’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะของ หั่ว₁₁ กับ หั่ว₁, ว่า หั่ว₁₁ เป็นส่วนที่มีปริมาตร (กว้าง ยาว หนา) เมื่อเทียบกับส่วนอื่นเหมือน หั่ว₁

2.2 “หั่ว” ที่หมายถึง ‘หมู่หรือกลุ่ม’ ประกอบด้วยความหมาย ‘หมู่หรือกลุ่มมนุษย์’ ‘หมู่หรือกลุ่มสถานที่’ และ ‘หมู่หรือกลุ่มพื้นที่’ ดังนี้

2.2.1 “หั่ว” ที่หมายถึง ‘หมู่หรือกลุ่มมนุษย์’ ดังตัวอย่าง

(13) “ยามไก่อขันก็ไปแคว้นเอาพระยาหั่ว₁₂ หมิ่นเชียงแสนได้แล้วก็ใส่คังคาวมือ ว่าจักเอามายืนถวายเจ้า” [15]

ตัวอย่าง (13) คำว่า “หั่ว” ใน “พระยาหั่ว₁₂ หมิ่น (ตำแหน่งขุนนางที่ควบคุมหัวพันได้ 10 คน) /pha³ ja:³ ho:⁴ mi:n⁶/ หมายถึง ‘หมู่หรือกลุ่มมนุษย์’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมาย

ย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘หมู่หรือกลุ่ม’ ด้วยกระบวนการอุปสรรค โดยเปรียบเทียบความเป็นหน่วยของ $หิว_{12}$ กับ $หิว_1$ ว่า $หิว_{12}$ เป็น 1 หน่วย เหมือน $หิว_1$ ที่เป็น 1 หน่วย

2.2.2 “หิว” ที่หมายถึง ‘หมู่หรือกลุ่ม’ สถานที่ ดังตัวอย่าง

(14) “ครั้นตั้งเป็นวัดวาอารามวิหารแล้ว ควรได้ก่อสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ไว้ในวิหารตาม $หิว_{13}$ วัดทั่วไป” [10]

ตัวอย่าง (14) คำว่า “หิว” ใน “ $หิว_{13}$ วัด (วัดที่เป็นประธานของกลุ่มวัด)” /ho:⁴ wat/ หมายถึง ‘หมู่หรือกลุ่มสถานที่’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘หมู่หรือกลุ่ม’ ด้วยกระบวนการอุปสรรค โดยเปรียบเทียบความเป็นหน่วยของ $หิว_{13}$ กับ $หิว_1$ ว่า $หิว_{13}$ เป็น 1 หน่วย เหมือน $หิว_1$ ที่เป็น 1 หน่วย

2.2.3 “หิว” ที่หมายถึง ‘หมู่หรือกลุ่ม’ พื้นที่ ดังตัวอย่าง

(15) “ครั้นว่าศรัทธา $หิว_{14}$ บ้านนาทิสมา รอมทานเถินแล้ว...อาจารย์วัดก็เอาดอกไม้เทียนไปนิมนต์พระสังฆะ” [11]

ตัวอย่าง (15) คำว่า “หิว” ใน “ $หิว_{14}$ บ้าน (กลุ่มหมู่บ้าน)” /ho:⁴ ba:n⁵/ หมายถึง ‘หมู่หรือกลุ่มพื้นที่’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘หมู่หรือกลุ่ม’ ด้วยกระบวนการอุปสรรค โดยเปรียบเทียบความเป็นหน่วยของ $หิว_{14}$ กับ $หิว_1$ ว่า $หิว_{14}$ เป็น 1 หน่วย เหมือน $หิว_1$ ที่เป็น 1 หน่วย

2.3 “หิว” ที่หมายถึง ‘จำนวนเท่ากับ 1’ ดังตัวอย่าง

(16) “ข้อ 4 น้อย จึงได้ออกข้าวอาจารย์แถมแล ลางบ้านนี้เอา $หิว_{15}$ เรือนว่าหื้อออกเรือนหาก็มี ลางบ้านนี้อุปค่าทั้งบ้านจักเอาเท่าใดแม่จกเอา 10 หาบชาวหาก็เอาตัวอาจารย์นั้นว่าแล” [9]

ตัวอย่าง (16) คำว่า “หิว” ใน “ $หิว_{15}$ เรือน” /ho:⁴ ho:n³/ หมายถึง ‘จำนวนเท่ากับ 1’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘จำนวน’ ด้วยกระบวนการ

อุปสรรค โดยเปรียบเทียบความสำคัญของ $หิว_{15}$ กับ $หิว_1$ ว่า $หิว_{15}$ เป็นจำนวนซึ่งมีความสำคัญ เหมือน $หิว_1$ ที่เป็นอวัยวะสำคัญของร่างกาย

3. ความหมายกลุ่ม “พื้นที่หรือเวลา”

ประกอบด้วยความหมายของคำว่า “หิว” ที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้นทั้งหมด 15 ความหมาย ได้แก่ ‘ส่วนด้านหน้าของยานพาหนะ’ ‘ส่วนด้านหน้าของวัตถุ’ ‘จุดเริ่มต้น’ ‘ส่วนเริ่มต้น’ ‘ทิศเริ่มต้น’ ‘ส่วนต้นของอวัยวะ’ ‘ส่วนต้นของวัตถุ’ ‘ส่วนต้นของพืช’ ‘ส่วนต้นของบริเวณ’ ‘ส่วนแรก’ ‘ส่วนยอดของอวัยวะ’ ‘ส่วนยอดของวัตถุ’ ‘ส่วนยอดของบริเวณ’ ‘ช่วงเริ่มต้นของเวลา’ และ ‘ช่วงแรกของเวลา’ ดังต่อไปนี้

3.1 “หิว” ที่หมายถึง ‘ส่วนด้านหน้า’ ประกอบด้วยความหมาย ‘ส่วนด้านหน้าของยานพาหนะ’ และ ‘ส่วนด้านหน้าของวัตถุ’ ดังนี้

3.1.1 “หิว” ที่หมายถึง ‘ส่วนด้านหน้าของยานพาหนะ’ ดังตัวอย่าง

(17) “กล่าวซึ่งน้องข้าที่ $หิว_{16}$ สะเพา จาถึงพระพี่งเพาพ่อข้า เอาแม่ข้ามน้ำกว่าอนทาง” [16]

ตัวอย่าง (17) คำว่า “หิว” ใน “ $หิว_{16}$ สะเพา (สำเภา)” /ho:⁴ sa⁷ paw³/ หมายถึง ‘ส่วนด้านหน้า’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนด้านหน้า’ ด้วยกระบวนการอุปสรรค โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของ $หิว_{16}$ กับ $หิว_1$ ว่า $หิว_{16}$ อยู่ส่วนด้านหน้า เหมือน $หิว_1$ ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.1.2 “หิว” ที่หมายถึง ‘ส่วนด้านหน้าของวัตถุ’ ดังตัวอย่าง

(18) “ยามนั้นเจ้าตนพ่อแสงยงได้รู้ก็ร้องเอาเจ้าตนลูกตัวหลานนั้นมา ยามเจ้าหล้าก็จึงว่าตั้งหมอนวันนั้น $หิว_{17}$ หมอนหันหาวกเสียรูหนึ่ง พ่อทิดส่อว่าหาวกเสีย้อยหนึ่งบเป็นสังแล” [15]

ตัวอย่าง (18) คำว่า “หิว” ใน “ $หิว_{17}$ หมอน (เบาะรองหลังสัตว์ต่าง)” /ho:⁴ mo:n⁴/ หมายถึง ‘ส่วนด้านหน้า’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนด้านหน้า’ ด้วยกระบวนการอุปสรรค โดยเปรียบเทียบ

ตำแหน่งของหัว₁₇กับหัว₁ว่า หัว₁₇อยู่ส่วนด้านหน้าเหมือนหัว₁ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘ลำดับแรก’ ประกอบด้วย ความหมาย ‘เริ่มต้น’ ‘ส่วนต้น’ ‘ส่วนแรก’ และ ‘ส่วนยอด’ ดังต่อไปนี้

3.2.1 “หัว” ที่หมายถึง ‘เริ่มต้น’ ประกอบด้วยความหมาย ‘จุดเริ่มต้น’ ‘ส่วนเริ่มต้น’ และ ‘ทิศเริ่มต้น’ ดังนี้

3.2.1.1 “หัว” ที่หมายถึง ‘จุดเริ่มต้น’ ดังตัวอย่าง

(19) “ม้าแซมกล้าแล่นไต่ตามทาง วางตีนไป หลังลงหัว₁₈น้ำ พันดั่งม้าข่อยถ้ำตาซ้ำไว้ไป รับลวงหลวง เทียวทางเบืองเป่ามีที่ยัง...” [8]

ตัวอย่าง (19) คำว่า “หัว” ใน “หัว₁₈น้ำ” /ho:⁴ nam²/ หมายถึง ‘จุดเริ่มต้น’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘จุดเริ่มต้น’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของหัว₁₈กับหัว₁ว่าหัว₁₈อยู่จุดเริ่มต้น เหมือนหัว₁ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2.1.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘ส่วนเริ่มต้น’ ดังตัวอย่าง

(20) “ยามนั้นยังมีเวียงเตปิยนครเวียงผา หมา 9 หาง ชื่อว่าเส้าหินแล...มีแม่กวางคำ ตัวหนึ่งซึ่งเป็นเงินเยียวเป็นคำ ก็มีหัวหัวย หลวงอยู่หัว₁₉เวียงหันแล” [17]

ตัวอย่าง (20) คำว่า “หัว” ใน “หัว₁₉เวียง” /ho:⁴ we:ŋ³/ หมายถึง ‘ส่วนเริ่มต้นซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนเริ่มต้น’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของหัว₁₉กับหัว₁ว่า หัว₁₉อยู่ส่วนเริ่มต้น เหมือนหัว₁ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2.1.3 “หัว” ที่หมายถึง ‘ทิศเริ่มต้น’ ดังตัวอย่าง

(21) “กำเฒ่าผ่าหัว₂₀ลม มินตาที่น้ำซุ่น” [18]

ตัวอย่าง (21) คำว่า “หัว” ใน “หัว₂₀ลม” /ho:⁴ lum³/ หมายถึง ‘ทิศเริ่มต้น’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก

‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ทิศ’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของหัว₂₀กับหัว₁ว่าหัว₂₀อยู่ทิศเริ่มต้น เหมือนหัว₁ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘ส่วนต้น’ ประกอบด้วยความหมาย ‘ส่วนต้นของอวัยวะ’ ‘ส่วนต้นของวัตถุ’ ‘ส่วนต้นของพืช’ และ ‘ส่วนต้นของบริเวณ’ ดังนี้

3.2.2.1 “หัว” ที่หมายถึง ‘ส่วนต้นของอวัยวะ’ ดังตัวอย่าง

(22) “เพินหาบข้าวมาแล้ว คิ่นว่าหัว₂₁ป่าเป็นผี” [5]

ตัวอย่าง (22) คำว่า “หัว” ใน “หัว₂₁ป่า” /ho:⁴ ba:⁶/ หมายถึง ‘ส่วนต้นของอวัยวะ’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนต้น’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของหัว₂₁กับหัว₁ว่า หัว₂₁อยู่ส่วนต้น เหมือนหัว₁ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2.2.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘ส่วนต้นของวัตถุ’ ดังตัวอย่าง

(23) “ลูกเขยแลแม่เมีย หัว₂₂เปแลหน้าผาก” [19]

ตัวอย่าง (23) คำว่า “หัว” ใน “หัว₂₂เป (ไม้หวดข้าว)” /ho:⁴ pe:⁴/ หมายถึง ‘ส่วนต้นของวัตถุ’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนต้น’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบหน้าทีและตำแหน่งของหัว₂₂กับหัว₁ว่า หัว₂₂เป็นส่วนที่ใช้งานและอยู่ส่วนต้น เหมือนหัว₁ที่ใช้บรรจุสมองและอยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2.2.3 “หัว” ที่หมายถึง ‘ส่วนต้นของพืช’ ดังตัวอย่าง

(24) “ยามนั้นเจ้าแคว้นนั้นก็มีใจยินดีดูเจ้า ... (ก็) หื้อถางเวียงนั้นหื้อซุดเอาหัว₂₃ไม้รากไม้ ออกหมดแล้ว ก็ซากบกหื้อราบเพียงดีแล้ว ก็ หื้อแต่งแปลงหื้อเจ้า 3 หลังร่วมพื้น” [17]

ตัวอย่าง (24) คำว่า “หัว” ใน “หัว₂₃ไม้” /ho:⁴ maj²/ หมายถึง ‘ส่วนต้นของพืช’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนต้น’ ด้วยกระบวนการ

อุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของ หวั₂₃ กับ หวั₁, ว่า หวั₂₃ อยู่ส่วนต้น เหมือน หวั₁, ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2.2.4 “หวั” ที่หมายถึง

‘ส่วนต้นของบริเวณ’ ดังตัวอย่าง

(25) “...ตั้งแขงฮ้อจักลงมาคิดการ จักมาทาง เชียงตุงเมืองนายนี้ แต่โตมาก็บมีนะนี้ ครั้น จักลงไปถึงเมืองคำอั้งวะนี้หื้อไปทางบ้านบ่อ หวั₂₄ เกียว” ว่าอัน ยามนั้นเหล่าผู้แยะเขาก็ ปลิ้นพอกทางเก้าหันแล” [20]

ตัวอย่าง (25) คำว่า “หวั” ใน “หวั₂₄ เกียว (แม่น้ำอิระวดี)” /ho:⁴ ke:w⁴/ หมายถึง ‘ส่วนต้น’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ความหมายเบื้องต้นแบบความหมาย ย้ายที่จาก ‘อวัยวะ ของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนต้น’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของ หวั₂₄ กับ หวั₁, ว่า หวั₂₄ อยู่ส่วนต้น เหมือน หวั₁, ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2.3 “หวั” ที่หมายถึง ‘ส่วนแรก’

ดังตัวอย่าง

(26) “เหล่าแซ่นนี้เหล่า หวั₂₅ คำแพงนี้คำ เค้า” [19]

ตัวอย่าง (26) คำว่า “หวั” ใน “เหล่า หวั₂₅ (หวัเหล่า)” /law⁵ ho:⁴/ หมายถึง ‘ส่วนแรก’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ความหมายเบื้องต้นแบบความหมาย ย้ายที่จาก ‘อวัยวะ ของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนแรก’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบลำดับการกลั่นของ หวั₂₅ กับ หวั₁, ว่า หวั₂₅ อยู่ ส่วนแรก เหมือน หวั₁, ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.2.4 “หวั” ที่หมายถึง ‘ส่วนยอด’

ประกอบด้วยความหมาย ‘ส่วนยอดของอวัยวะ’ ‘ส่วน ยอดของวัตถุ’ และ ‘ส่วนยอดของบริเวณ’ ดังนี้

3.2.4.1 “หวั” ที่หมายถึง

‘ส่วนยอดของอวัยวะ’ ดังตัวอย่าง

(27) “ท้อท้อท้อเบอ เบื่อสัมนก จักสัมนอน คอนแซแล้ แส หวั₂₆ นม นมอยู่ไหน แสที่หั้น ซีด ซีด ซีด” [12]

ตัวอย่าง (27) คำว่า “หวั” ใน “หวั₂₆ นม” /ho:⁴ num³/ หมายถึง ‘ส่วนยอดของอวัยวะ มีทรงกลม’ เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมาย ย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนยอดของอวัยวะ’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งและ รูปร่างลักษณะของ หวั₂₆ กับ หวั₁, ว่า หวั₂₆ อยู่ส่วนยอด

และมีทรงกลม เหมือน หวั₁, ที่อยู่ส่วนบนสุดของร่างกาย และมีทรงกลม

3.2.4.2 “หวั” ที่หมายถึง

‘ส่วนยอดของวัตถุ’ ดังตัวอย่าง

(28) “กษัตริย์มานิ่งจันทานด้วยเครื่อง อะสองอะยอด...(มี) เศวตฉัตร 3 เพยประดับ ข่ายใบสรีร์ค่างกิ่งล้วนสับดอกวรรณะรัตนะ บัวหอมรูปพระจันทร์ดาวใส แลแว่นคำตั้งหลัง นาค 4 ตัว 4 เจแทนมี 4 ห้วนาคเอาหางมา ชุมนุมด้วยตัวกว้างวาปลายศอก 4 เล่มแล ภายบน หวั₂₇ แทนทางแปลงรูปเขาสเนโล ปราสาท 2 ภาย...” [17]

ตัวอย่าง (2) คำว่า “หวั” ใน “หวั₂₇ แทน” /ho:⁴ te:n¹/ หมายถึง ‘ส่วนยอดของวัตถุ’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะ ของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนยอดของวัตถุ’ ด้วยกระบวนการ อุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบตำแหน่งของ หวั₂₇ กับ หวั₁, ว่า หวั₂₇ อยู่ส่วนยอด เหมือน หวั₁, ที่อยู่ส่วนบนสุดของร่างกาย

3.2.4.3 “หวั” ที่หมายถึง

‘ส่วนยอดของบริเวณ’ ดังตัวอย่าง

(29) “นกน้อยนกดังล่อ ร้อง หวั₂₈ ดอยค่อห่อง ถกตื้นขึ้นดอยก้อหนามหนา ถกตื้นขึ้นดอย คาหนามถี่ ไปรอดตันลื้นน้อยไปคี่ยะหยัง เหลียวหลังหันหุ้นเมืองใครให้ ฟ้าวลอดแลด เข้าป่าไม้หายกว่าวอวยวย” [12]

ตัวอย่าง (29) คำว่า “หวั” ใน “หวั₂₈ ดอย” /ho:⁴ do:j⁴/ หมายถึง ‘ส่วนยอดของบริเวณ’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ความหมายเบื้องต้นแบบความหมาย ย้ายที่จาก ‘อวัยวะ ของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนยอดของบริเวณ’ ด้วยกระบวนการ อุปลักษณะโดยเปรียบเทียบตำแหน่งของ หวั₂₈ กับ หวั₁, ว่า หวั₂₈ อยู่ส่วนยอด เหมือน หวั₁, ที่อยู่ส่วนบนสุดของร่างกาย

3.3 “หวั” ที่หมายถึง ‘ช่วงของเวลา’

ประกอบด้วยความหมาย ‘ช่วงเริ่มต้น’ และ ‘ช่วงแรก’ ดังนี้

3.1.1 “หวั” ที่หมายถึง ‘ช่วงเริ่มต้น’

ดังตัวอย่าง

(30) “ครั้นถึงเวลา 4 ตาปลาย 30 นาที ยาม หัว₂₉ คำ ปกติก็ตีพานระฆังสัญญาที่รู้ว่าจัก สวดไหว้พระเจ้าภายในหล้า ท้อภิกขุสังฆะ เติรมตัวเข้าวิหาร...” [11]

ตัวอย่าง (30) คำว่า “หัว” ใน “หัว₂₉คำ” /ho:⁴ xam¹/ หมายถึง ‘ช่วงเริ่มต้นของเวลา’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมาย ย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ช่วงของเวลา’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบช่วงเวลาของหัว₂₉กับหัว₁ว่า หัว₂₉อยู่ช่วงเริ่มต้นของเวลา เหมือนหัว₁ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

3.3.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘ช่วงแรก’

ดังตัวอย่าง

(31) “หัว₃₀ ปีบ ช่าง คำ หล้า ปีบ ช่าง ชาย” [5]

ตัวอย่าง (31) คำว่า “หัว” ใน “หัว₃₀ปี” /ho:⁴ pi:⁴/ หมายถึง ‘ช่วงแรกของเวลา’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ช่วงของเวลา’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบช่วงเวลาของหัว₃₀กับหัว₁ว่าหัว₃₀ อยู่ช่วงแรกของเวลา เหมือนหัว₁ที่อยู่ส่วนต้นของร่างกาย

4. ความหมายกลุ่ม “คุณสมบัติ” ประกอบด้วย ความหมายของคำว่า “หัว” ที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้นทั้งหมด 2 ความหมาย ได้แก่ ‘สิ่งที่เป็นหลัก’ และ ‘ตำแหน่งผู้นำ’ ดังต่อไปนี้

4.1 “หัว” ที่หมายถึง ‘สิ่งที่เป็นหลัก’ ดังตัวอย่าง

(32) “ยามนั้นเท่าเจ้าสุวรรณปีใคร่ฟ่ายไป จึง มาขึ้นเรือข้ามโขงไป ลูนมาหากยังเสียเท่าเจ้า เกียนเขยับไปหนึ่งแล หัว₃₁ เหตุ อัน เท่า วู้ กั น ออก เมือง ไป นั้น หากเป็นแต่เจ้าฮ่อมมา เปลี่ยนนริตลื้อคลองไทเมืองสิบสองพินนา” [20]

ตัวอย่าง (32) คำว่า “หัว” ใน “หัว₃₁เหตุ(เรื่องหลักที่ทำให้เกิดผล)” /ho:⁴ he:t⁶/ หมายถึง ‘สิ่งที่เป็นหลัก’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘สิ่งที่เป็นหลัก’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบความสำคัญของหัว₃₁กับหัว₁ว่า หัว₃₁เป็นสิ่งที่

ซึ่งมีความสำคัญ เหมือนหัว₁ที่เป็นอวัยวะสำคัญของร่างกาย

4.2 “หัว” ที่หมายถึง ‘ตำแหน่งผู้นำ’ ดังตัวอย่าง

(33) “เจ้ามหาเมืองตนเป็นลูกชายหลวงนั้น กับทั้งพระยาตำแหน่งสอง ท้อเป็นนายหัว₃₂ ศึก ขัด ทัพ อยู่ หอ เมือก หัน” [15]

ตัวอย่าง (33) คำว่า “หัว” ใน “นายหัว₃₂ศึก (ผู้นำกองทัพ)” /na:j³ ho:⁴ sa:k⁶/ หมายถึง ‘ตำแหน่งผู้นำ’ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายย้ายที่จาก ‘อวัยวะของมนุษย์’ เป็น ‘ตำแหน่ง’ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ โดยเปรียบเทียบความสำคัญของหัว₃₂กับหัว₁ว่า หัว₃₂เป็นตำแหน่งซึ่งมีความสำคัญ เหมือนหัว₁ที่เป็นอวัยวะสำคัญของร่างกาย

จากผลการวิจัยการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย แสดงให้เห็นความใกล้เคียงกันของความหมายคำว่า “หัว” ในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเกิดขึ้นจากแบบการเปลี่ยนแปลงความหมาย และกระบวนการทางความหมายที่แตกต่างกันออกไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทยมีประเด็นที่จะอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. การจัดกลุ่มความหมาย

ความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทยที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้น 30 ความหมาย สามารถจัดกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ความหมายที่จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีลักษณะ คุณสมบัติ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

1.1 ความหมายกลุ่ม “อวัยวะ”

เป็นความหมายที่เกี่ยวกับอวัยวะของมนุษย์ เช่น “หัว₁ ผี” ‘สิ่งที่ใช้ครอบหัว₁ มีใบหน้าเหมือนผี’ และ “พรา ชูด หัว” ‘มีดโกนผม’ คำว่า “หัว” ทั้ง 2 คำหมายถึง ‘ที่ครอบหัว₁’ และ ‘หนังหัว₁’ ตามลำดับ นอกจากนี้ คำว่า “หัว” บางคำยังเกี่ยวข้องกับอวัยวะหลายส่วน เช่น “หัว₂ ดี” คำว่า “หัว” ใน “หัว₂ ดี” หมายถึง ‘สติปัญญา’ สติปัญญา มีความเกี่ยวข้องกับสมองเพราะเป็นสิ่งที่อยู่ในสมอง และสมองเป็นอวัยวะที่อยู่ในหัว เป็นต้น

1.2 ความหมายกลุ่ม “ความเป็นหน่วย” เป็นความหมายเกี่ยวกับลักษณะของสิ่งที่มี ‘มีทรงกลม’ (สิ่งที่มีปริมาตร มีลักษณะเป็นก้อน รัศมีไม่จำเป็นต้องเท่ากันตลอด) เป็น ‘หมู่หรือกลุ่ม’ และมี ‘จำนวนเท่ากับ 1’ กล่าวคือ มีลักษณะเป็นก้อน หรือเป็นจำนวน หรือหมู่/กลุ่มที่นับรวมกันเป็นหนึ่ง

คำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนที่มีทรงกลมหรือมีปริมาตร’ จะปรากฏในคำที่เกี่ยวกับส่วนของอวัยวะ วัตถุ และพืช เช่น “หั่วเช่า” ‘ส่วนของเช่าที่มีทรงกลม กระจุกมีหนึ่งหุ้ม อยู่ระหว่างขากับแข้ง’ “หั่วเงื่อน” ‘ส่วนของเชือกหรือด้ายที่ผูกเป็นปม มีทรงกลม ใช้สำหรับกระตุก’ และ “หั่วหมากนมวัว” ‘ส่วนผลของหมากนมวัวที่มีทรงกลมคล้ายนมวัว’ คำว่า “หั่ว” ทั้งสามคำหมายถึง ‘ส่วนที่มีทรงกลม’ ส่วนความหมาย ‘ส่วนที่มีปริมาตร’ จะปรากฏในคำที่เกี่ยวกับส่วนของพืชบางชนิดที่มีรูปร่างลักษณะเป็นก้อน เช่น “หั่วชิง” ‘ส่วนลำต้น (เหง้า) ของชิงที่อยู่ใต้ดิน มีรูปร่างอวบ กลิ่นฉุน รสเผ็ด ทำหน้าที่เก็บอาหาร’ เป็นต้น

คำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘หมู่หรือกลุ่ม’ จะปรากฏในคำที่เกี่ยวกับพื้นที่ สถานที่ หรือการอยู่รวมกันเป็นหมู่หรือกลุ่มของมนุษย์ เช่น “หั่วบ้าน” ‘กลุ่มหมู่บ้าน’ “หั่ววัด” ‘วัดที่เป็นประธานของกลุ่มวัด’ และ “พระยาหั่วหมื่น” ‘ตำแหน่งขุนนางที่ควบคุมหัวพันได้ 10 คน’ ตามลำดับ ส่วนคำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘จำนวนเท่ากับ 1’ หรือสิ่งใด ๆ ที่นับรวมกันเป็นหนึ่ง เช่น “หั่วเรือน” ‘ที่อยู่อาศัยหลังเดียว’ คำว่า “หั่ว” ใน “หั่วเรือน” จึงหมายถึง ‘จำนวนเท่ากับ 1’ เป็นต้น

1.3 ความหมายกลุ่ม “พื้นที่หรือเวลา” จะมีลักษณะของความหมายที่ใกล้เคียงกันคือเกี่ยวกับตำแหน่งพื้นที่ เวลา และลำดับขั้นตอน ความหมายที่เกี่ยวกับตำแหน่งพื้นที่ ได้แก่ ‘ส่วนด้านหน้า’ ‘เริ่มต้น’ ‘ส่วนต้น’ และ ‘ส่วนยอด’ คำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนด้านหน้า’ อาจเป็น ‘ส่วนด้านหน้าของยานพาหนะ, วัตถุ’ เช่น “หั่วสะเปา” ‘ส่วนด้านหน้าของสำเปา’ เป็นต้น คำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘เริ่มต้น’ อาจเป็นจุดใดจุดหนึ่ง ส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือทิศใดทิศหนึ่งที่หมายถึง ‘จุดเริ่มต้น’ ‘ส่วนเริ่มต้น’ หรือ ‘ทิศเริ่มต้น’ ตัวอย่าง ‘จุดเริ่มต้น’ เช่น “หั่วหน้า” ‘จุดเริ่มต้นของแม่น้ำ’ ‘ส่วนเริ่มต้น’ เช่น

“หั่วเวียง” ‘ส่วนเริ่มต้นของเวียงทางทิศเหนือ’ และ ‘ทิศเริ่มต้น’ เช่น “หั่วลม” ‘ทิศเริ่มต้นของลม’ คำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนต้น’ อาจเป็น ‘ส่วนต้นของอวัยวะ, วัตถุ, พืช, บริเวณ’ เช่น “หั่วเกี่ยว” ‘ส่วนต้นของแม่น้ำอิระวดี’ เป็นต้น และคำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนยอด’ จะปรากฏในคำที่เกี่ยวกับ ‘ส่วนยอดของบริเวณ, อวัยวะ, วัตถุ’ เช่น “หั่วดอย” ‘ส่วนที่เป็นยอดของภูเขาสูง’ เป็นต้น

ความหมายที่เกี่ยวกับเวลาที่ปรากฏในข้อมูลคำประสมภาษาไทยจะไม่ระบุวันหรือเวลาที่ชัดเจน จึงทำให้ความหมายของคำว่า “หั่ว” มีลักษณะเป็นช่วงเวลากว้าง ๆ ได้แก่ ‘ช่วงเริ่มต้น’ และ ‘ช่วงแรก’ คำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ช่วงเริ่มต้น’ เช่น “หั่วค่า” ‘ช่วงก่อนถึงเวลาค่า’ และ ‘ช่วงแรก’ เช่น “หั่วปี” ‘ต้นปีหรือช่วงแรกของปีซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อยู่หลังวันสงกรานต์’ ส่วนความหมายที่เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ได้แก่ ‘ส่วนแรก’ คำว่า “หั่ว” ที่หมายถึง ‘ส่วนแรก’ เช่น “เหล้าหั่ว” ‘เหล้าส่วนแรกที่ได้จากการกลั่น มีรสขม’ เป็นต้น

1.4 ความหมายกลุ่ม “คุณสมบัติ”

เป็นความหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของสิ่งหรือบุคคล ความหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของสิ่ง ได้แก่ ‘สิ่งที่เป็นหลัก’ เช่น คำว่า “หั่ว” ใน “หั่วเหตุ” ‘เรื่องหลักที่ทำให้เกิดผล’ และความหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคล ได้แก่ ‘ตำแหน่งผู้นำ’ เช่น คำว่า “หั่ว” ใน “นายหั่วศึก” ‘ผู้นำกองทัพ’ เป็นต้น

จากการจัดกลุ่มความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำประสมที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะร่างกาย “หั่ว” /ho:/ ในภาษาไทยสามารถเปลี่ยนแปลงความหมายจากความหมายเบื้องต้นเป็นความหมายอื่นๆ ได้หลายความหมาย ซึ่งคำเรียกอวัยวะร่างกาย “หั่ว” ถือเป็นคำศัพท์พื้นฐานของภาษาตระกูลไท (tai family) ที่มีใช้ในภาษาไทยและภาษาไทถิ่นต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่าคำว่า “หั่ว” เป็นคำศัพท์ร่วมตระกูล (cognate) ของภาษาตระกูลไท

นอกจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หั่ว” ในคำประสมภาษาไทยแล้วยังมีงานวิจัยอื่น ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของคำที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะร่างกาย โดยนำคำเรียกอวัยวะร่างกาย “หั่ว” และคำเรียกอวัยวะร่างกายอื่นๆ

มาศึกษา ซึ่งมีผลการศึกษาล้ำคลึงกับผลการวิจัย การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ใน คำประสมภาษาไทย ได้แก่ งานวิจัยของ นันทริยา ลำเจียกเทศ [21] ที่พบว่าความหมายของคำเรียก อวัยวะแสดงการเลื่อนความหมายจากอวัยวะของคน เป็นส่วนของสิ่ง เช่น ความหมายของคำเรียกอวัยวะ “หน้า” ในคำว่า “หน้ากลอง” ที่หมายถึง ‘ส่วนของสิ่งที่ อยู่ข้างหน้า’ ตลอดจนงานวิจัยของเกษกิติ ปัญญา ไวย [22], ยุทธนา นามดี [23], วิไลพร ศรีจันทร์หล้า [24], สุกัญญา รุ่งแจ้ง [25] และอุทุมพร มีเจริญ [26] ที่ พบว่าความหมายของคำที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะ มีความหมายนอกเหนือจากความหมายประจำคำคือ หมายถึง ‘อารมณ์และความรู้สึก’ เช่น “หัวเสีย”, “โล่ง ใจ” หมายถึง ‘สติปัญญา/ความคิด’ เช่น “หัวแหลม”, “หัวโอบฮาน (หัวโอบราณ)” หมายถึง ‘ส่วนต้น’ เช่น “หัวบ้าน” หมายถึง ‘ตำแหน่ง/ผู้นำ’ เช่น “หัวหมื่น” และ หมายถึง ‘ส่วนของพืช’ เช่น “หัวปลี” จากผลการศึกษา ในงานวิจัยดังกล่าวกับผลการวิจัยการเปลี่ยนแปลง ความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษาในฐานะที่เป็น ภาษาร่วมตระกูลกัน และยังสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ ของกลุ่มคนผ่านความหมายของคำที่คล้ายคลึงกัน

2. การเปลี่ยนแปลงความหมาย

ในประเด็นนี้จะกล่าวถึงแบบการเปลี่ยนแปลง ความหมาย กระบวนการทางความหมาย และผลของ การเปลี่ยนแปลงความหมาย สำหรับแบบการ เปลี่ยนแปลงความหมายที่ปรากฏในการเปลี่ยนแปลง ความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทยมี 2 แบบ คือ ความหมายย้ายที่ และความหมายแคบเข้า

ความหมายย้ายที่ เป็นความหมายที่เปลี่ยน หมวดหรือเปลี่ยนรายละเอียดไปจากเดิม เช่น “หัวขิง” คำว่า “หัว” เปลี่ยนความหมายจาก ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของมนุษย์’ เป็น ‘ส่วนของพืช’

ความหมายแคบเข้า เป็นความหมายที่ จำกัดหมวดเล็กลง เพิ่มรายละเอียดเฉพาะมากขึ้น หรือ

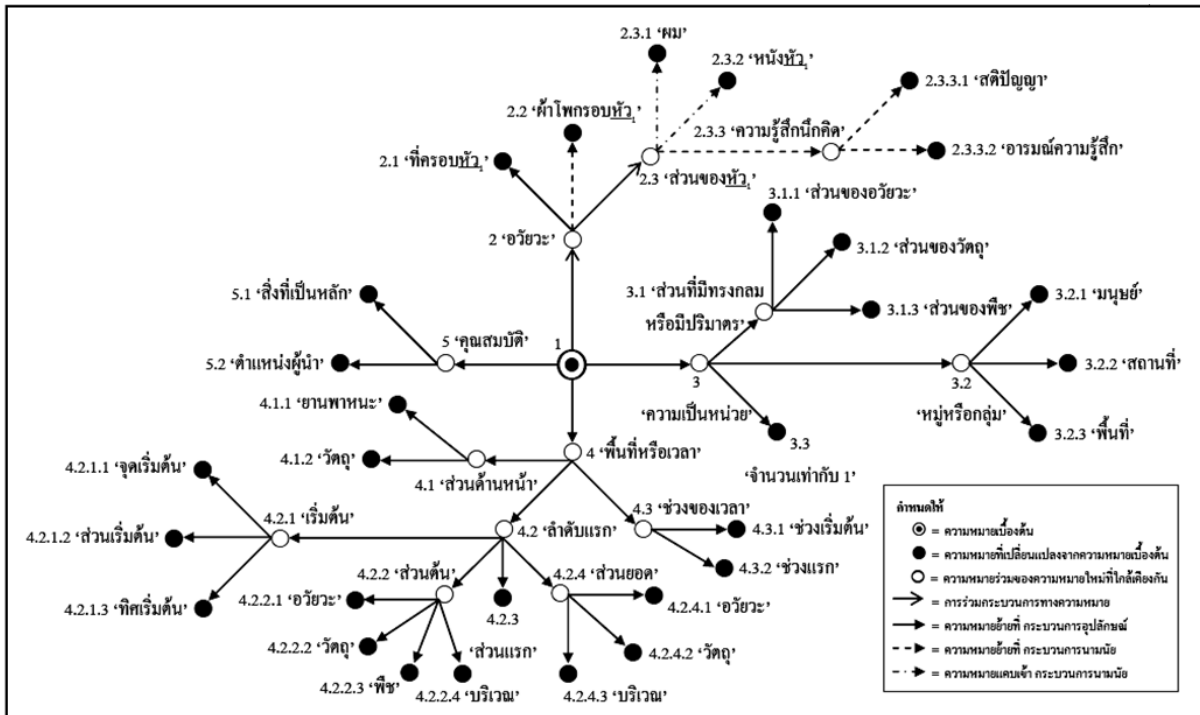
เปลี่ยนจากส่วนใหญ่เป็นส่วนย่อย เช่น “ดำหัว” คำว่า “หัว” เปลี่ยนความหมายจาก ‘อวัยวะส่วนหนึ่งของ มนุษย์หรือหัว’ เป็น ‘ส่วนหนึ่งของหัว’ มีลักษณะเป็น เส้น (ผม)

ความหมายแบบต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นด้วย การเชื่อมโยงมโนทัศน์ คือ เชื่อมโยงมโนทัศน์ต้นเค้า (source domain) และมโนทัศน์เป้าหมาย (target domain) เข้าด้วยกัน โดยใช้กระบวนการทาง ความหมาย 2 กระบวนการ คือ กระบวนการอุปลักษณ์ (metaphor) และกระบวนการนามนัย (metonymy)

กระบวนการอุปลักษณ์ (metaphor) เป็น การถ่ายโยงความหมายจากมโนทัศน์ต้นเค้า (source domain) หรือมโนทัศน์ที่ถูกนำมาใช้เป็นแบบเปรียบ ไปสู่มโนทัศน์เป้าหมาย (target domain) ซึ่งเป็น มโนทัศน์ที่ต้องการอธิบายหรือทำความเข้าใจ โดยการ นำสิ่งหนึ่งมาเปรียบกับอีกสิ่งหนึ่ง เช่น “หัวเงื่อน” เป็น การเปรียบเทียบคำว่า “หัว” ที่เป็นส่วนของวัตถุว่ามีลักษณะ เป็น ‘ทรงกลม’ เหมือน “หัว” ของมนุษย์ที่เป็นอวัยวะ ทรงกลม

กระบวนการนามนัย (metonymy) เป็นการ กล่าวถึงสิ่งหนึ่งเพื่ออ้างอิงไปยังอีกสิ่งหนึ่งที่มี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและอยู่ในมโนทัศน์เดียวกัน เช่น ใช้คำว่า “หัวดี” เพื่ออ้างอิงไปยัง “คนฉลาด” มี จุดประสงค์เพื่อนำคุณสมบัติเฉพาะคือ ‘สติปัญญา’ โดยนำความหมายของสิ่งที่เกี่ยวข้องกันมาแทนกัน กล่าวคือ นำคำเรียกส่วนทั้งหมด (whole) คือ “หัว” ‘อวัยวะของมนุษย์ ทรงกลม มีผม ใช้บรรจุสมอง อยู่ ส่วนต้นหรือส่วนบนสุดของร่างกาย มีความสำคัญ’ มา เรียกสติปัญญาซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสมองและเป็น ส่วนย่อย (part) ของ “หัว”

ผลของการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทยจากความหมายเบื้องต้น เป็นความหมายอื่น ๆ สามารถแสดงเป็นภาพการ เปลี่ยนแปลงความหมายได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทย มีความหมายเบื้องต้นหมายถึง ‘อวัยวะของมนุษย์ ทรงกลม มีผม ใช้บรรจุสมอง อยู่ส่วนต้นหรือส่วนบนสุดของร่างกาย มีความสำคัญ’ และมีความหมายที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้นทั้งหมด 30 ความหมาย แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ความหมายกลุ่ม ‘อวัยวะ’ 2) ความหมายกลุ่ม ‘ความเป็นหน่วย’ 3) ความหมายกลุ่ม ‘พื้นที่หรือเวลา’ และ 4) ความหมายกลุ่ม ‘คุณ สมบัติ’ แต่ละความหมายเชื่อมต่อกันโดยใช้สัญลักษณ์ มีวงกลมขนาดใหญ่เป็นความหมายเบื้องต้น วงกลมสีขาวเป็นความหมายที่มีความสัมพันธ์กันหรือมีความหมายร่วมของความหมายใหม่ที่ใกล้เคียงกัน วงกลมสีเทาขนาดเล็กเป็นความหมายที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้น มีลูกศรเชื่อมต่อกความหมายต่าง ๆ และแสดงทิศทางการเปลี่ยนแปลงความหมาย

นอกจากนี้แต่ละความหมายยังเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ความหมายแคบเข้า กระบวนการนามนัย, ความหมายยั้ยั้ที่กระบวนการนามนัย และความหมายยั้ยั้ที่ กระบวนการอุปลักษณะ ความหมายที่เกิดขึ้น

จากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายแคบเข้า ด้วยกระบวนการนามนัยมี 2 ความหมาย ได้แก่ ‘ผม’ และ ‘หนังหัว’, ความหมายที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายยั้ยั้ที่ ด้วยกระบวนการนามนัยมี 3 ความหมาย ได้แก่ ‘ผ้าโพกครอบหัว’, ‘สติปัญญา’ และ ‘อารมณ์ความรู้สึก’ ส่วนความหมายอื่นๆ อีก 25 ความหมาย เป็นความหมายที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงความหมายเบื้องต้นแบบความหมายยั้ยั้ที่ ด้วยกระบวนการอุปลักษณะ

ความหมายที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้นทั้งหมดนี้ เป็นความหมายของคำเรียกอวัยวะร่างกายมนุษย์เพียงอวัยวะเดียว คือ “หัว” ที่ประกอบอยู่ในคำประสมภาษาไทย จากจำนวนความหมายที่เปลี่ยนแปลงจากความหมายเบื้องต้น แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของความหมายคำว่า “หัว” ในคำประสมภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำประสมภาษาไทยที่ประกอบด้วยคำเรียกอวัยวะร่างกายอื่น ๆ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำที่หลากหลายและครอบคลุม

2. ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “หัว” ในคำประสมของภาษาตระกูลไทอื่น ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยนี้ ซึ่งอาจจะทำให้เห็นความเหมือน ความแตกต่าง หรือความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ระหว่างภาษา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากรองศาสตราจารย์พรพิลาส วงศ์เจริญ ที่ได้ถ่ายทอดความรู้และแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์เรณู วิชาศิลป์ ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อมูลภาษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- Lakoff, George and Johnson, Mark. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press; 1980.
- Zgusta, Ladislav. *Manual of Lexicography*. The Hague: Mouton; 1971.
- Givón, Talmy. *Syntax: A functional-typological introduction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co; 1984. (Vol. 1).
- Tyler, Andrea and Evans, Vyvyan. *The semantics of English prepositions: Spatial scenes, embodied meaning and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press; 2003.
- ลมูล จันทน์หอม. *สุภาษิตไทยลื้อ*. เชียงใหม่: มิ่งเมือง; 2545.
- ไพฑูริย์ ดอกบัวแก้ว. *ตำราพหุภาษาไทยลื้อ*. ใน: *ไทยลื้อ อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ไท*. โครงการพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2551.
- อนงค์ เอียงอุบล. *การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำประสมในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2525.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. *คำขับคำวเจ้าเงียงหาญมหากาพย์พื้นถิ่นไทยลื้อ*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2546.
- คำวอยู่ราวกินฟ้อไร่แม่เนา; 2505. (เอกสารอักษรไทยลื้อ).
- ทวี สว่างปัญญางกูร. *ฮีตบ้าน 12 คลองเมือง 14*. โครงการล้านนา-สิบสองปันนาศึกษา และโครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2529.
- พระมหาแสง จันทวณฺโณ. *พับคู่มือพระอุปัชฌาย์*. วัดป่าเขตมหาราชฐานสิบสองปันนา นครเชียงใหม่; ม.ป.ป. (เอกสารอักษรไทยลื้อ).
- ประคอง นิมมานเหมินท์. *คำขับลูกอ่อน: ภาพชีวิตและภูมิปัญญาไทยลื้อในบทเพลงสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2553.
- เตาลิ้นยี่น. *สุวรรณวงสาปาไนคำ*. คุณหมิง: สำนักพิมพ์ชนชาติยูนนาน; 2552. (คลังวรรณกรรมโบราณ เล่ม 3).
- เรณู วิชาศิลป์. *ตำรายสิบสองปันนา*. เชียงใหม่: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยล้านนา; 2530.
- พับพื้นเมืองเจ้าพันนาเมืองราย; 2541. (เอกสารอักษรไทยลื้อ).
- ธัมมาสมภเวตชาดก; 2546. (เอกสารอักษรไทยลื้อ).
- ลมูล จันทน์หอม. *พับคำวนิทานซ้ำ 4 แสนหมอนม้า*. เชียงใหม่: มิ่งเมือง; 2547.
- ทวี สว่างปัญญางกูร. *108 คำโบราณไทยลื้อ*. โครงการล้านนา-สิบสองปันนาศึกษา และโครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2529.
- ลมูล จันทน์หอม. *สุภาษิตไทยลื้อ*. เชียงใหม่: มิ่งเมือง; 2545.

20. เรณู วิชาศิลป์. เชื้อเครือเจ้าแสนหวีสืบสองพันนา. โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่; 2544.
21. นันทริยา ลำเจียกเทศ. คำไวยากรณ์ที่กลายมาจากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชในภาษาไทยล้านนา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2539.
22. เกษกิตติ ปัญญาไวย์. การศึกษาเปรียบเทียบคำประสมจากหมวดคำเรียกเครือญาติและคำเรียกส่วนของร่างกาย. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2545.
23. ยุทธนา นามดี. อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ในคำว่า “หัว” และ “ตา” ในภาษาถิ่นอีสาน. ได้จาก: <http://www.gotoknow.org/posts/310094>. March 2 2013.
24. วิไลพร ศรีจันทร์หล้า. การขยายความหมายของคำเรียกอวัยวะร่างกายภายนอกในภาษาไทยอีสานถิ่นขอนแก่น. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
25. สุกัญญา รุ่งแจ้ง. อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2548.
26. อุทุมพร มีเจริญ. การศึกษาความหมายเปรียบเทียบของคำศัพท์อวัยวะร่างกายในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2542.